

Kandil, H. & Gülbahar, B. (2022). Matematik öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerilerinin incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 10 (3), 83-99.

Volume 10/3 September 2022

p. 83-99

Article History:

Received

28/06/2022

Accepted

08/08/2022

Available online

25/09/2022

MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN SINIF İÇİ ETKİLİ İLETİŞİM BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Investigating Mathematics Teachers' Effective in Class
Communication Skills

Hanım KANDİL¹

Bahadır GÜLBAHAR²

Öz

Bu araştırmanın amacı, matematik öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerilerine ilişkin algılarını tespit etmek ve algılarının sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, mezun olunan fakülte, mesleki deneyim) göre karşılaştırmasını yapmaktır. Nicel tarama modeli araştırmanın katılımcıları, Antalya ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Anadolu liselerinde çalışan 166 matematik öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu" ile "Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada, matematik öğretmenlerinin etkin dinleme, etkili konuşma, empati kurma, beden dilini etkili kullanma becerilerine ilişkin algılarının oldukça yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin ölçeğin geneline ilişkin algılarının da yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerine ilişkin algılarının etkili konuşma alt faktöründe kadın öğretmenler lehine anlamlı farklılık gösterdiği, diğer alt faktörlerde ve ölçek genelinde ise cinsiyete göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Öte yandan öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim algılarının mezun oldukları fakülte türüne göre farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerine ilişkin algıları etkili konuşma alt faktöründe mesleki deneyime göre mesleki deneyim az olan öğretmenler lehine anlamlı farklılık gösterirken diğer alt faktörlerde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Öğretmenlerin ölçek geneli ve alt faktörlerdeki algıları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, ölçek geneliyle etkili konuşma, etkin dinleme, empati kurma alt faktörleri arasında yüksek ilişki, beden dilini etkili kullanma alt faktörü arasında ise orta düzeyde ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Matematik öğretmenleri, iletişim becerileri, etkili iletişim, sınıf içi iletişim.

¹ Matematik Öğretmeni, Antalya Aldemir Atilla Konuk Anadolu Lisesi, kndlhan07@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7479-8882>

² Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, bahadir.gulbahar@ahievran.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7040-1593>

Abstract

This research aims to determine mathematics teachers' perceptions about effective communication skills in the classroom and to compare their perceptions according to their socio-demographic characteristics (gender, faculty graduation, professional experience). The participants of the quantitative survey model research consist of 166 mathematics teachers working in Anatolian high schools affiliated with the Antalya Province National Education Directorate. "Personal Information Form" and "Effective In-Class Communication Skills Perception Scale" were used as data collection tools in the research. In the study, it was determined that the perceptions of mathematics teachers regarding the skills of active listening, effective speaking, empathy, and effective use of body language were quite high. It was determined that teachers' perceptions of the overall scale were high. It was determined that teachers' perceptions of effective communication skills in the classroom showed a significant difference in favor of female teachers in the effective speaking sub-factor but did not differ according to gender in other sub-factors and overall scale. On the other hand, it was understood that teachers' perceptions of effective communication in the classroom did not differ according to the type of faculty they graduated from. While teachers' perceptions of effective communication skills in the classroom differed significantly in the effective speaking sub-factor in favor of teachers with less experience compared to professional experience, no significant difference was found in other sub-factors. When the relationships between teachers' perceptions of the scale and its sub-factors were examined, a high relationship was found between the scale and the sub-factors of effective speaking, active listening, and empathy, and a moderate relationship was found between the sub-factor of using body language effectively.

Keywords: Mathematics teachers, communication skills, effective communication, classroom communication.

GİRİŞ

Canlılar arasında, düşünen, konuşan, düşünce ve hislerini paylaşan tek sosyal varlık insandır. Toplumsal hayatın doğal getirisi olarak çevresiyle irtibat hâlinde olan insanın birbirleriyle gerçekleşen ilişkileri sonucu meydana gelen iletişim kurma zorunluluğu, hayatın vazgeçilmezi olmuştur. İletişim, Latince kökenli bir kavram olup düşüncelerin paylaşılması anlamına gelen "communis" kelimesinden türetilmiştir (Debasish ve Das, 2009). TDK (2022) sözlüğünde iletişim: "*duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme*" şeklinde tanımlanmıştır. Lasswell (2007) iletişimi, "Kim, hangi kanal ve etkiyle, kime, ne diyor?" sorularının cevaplanmasıyla oluşan anlam bütünlüğü olarak belirtmektedir. İletişim, insanların kendilerini anlama ve anlatma isteklerini doğru bir şekilde aktarması adına, varsa sorunlar çözebilme doğrultusunda en etkili yoldur. Muhataplar iletişim kurarken birbirlerini tam olarak anlayabilmeli ki etkili iletişim sekteye uğramasın (Gülbahar ve Aksungur 2018).

Beceri, bir işi başarma yeteneğidir ve öğrenmeye bağlıdır (TDK, 2022). Bu bilgiye göre iletişim becerilerinin de öğrenilebileceği sonucuna varılabilir. Bu tür becerilerin öğrenilip öğretililebileceğini destekler nitelikte çalışmalarda yer almaktadır (Buckman, 2001; Verdener, 1999). İletişim becerisi; dinleme, konuşma, okuma, yazma gibi sözel ve vücut dili gibi sözel olmayan iletişim becerilerini, etkili ve bulunduğu ortama göre uygun olarak kullanmayı içerir. İletişim, sadece konuşma değil, aynı zamanda ne söyleyeceğini bilmek söyleneceklerin en iyi şekilde nasıl söylenmesi gerektiğine karar vermek, dikkati yoğunlaştırıp verilen mesajların alınıp alınmadığını fark edebilmektir (Ceylan, 2007: 30).

İletişimin unsurları; gönderici (kaynak), alıcı, kanal, kodlama, ileti (mesaj) ve geri bildirimdir (dönüt). İletişimin etkili olabilmesi için kaynak ile alıcının iletiye aynı anlamı vermesi gerekir. Aynı anlamı verip vermediği geri bildirim yapılması ile ortaya çıkar. Bu

bilgi çağında insanların, bilgi paylaşımı için iletişim kurmak zorunluluğu, her an her yerde karşısına çıkacak, günlük hayatta her şekilde diğer insanlarla iletişim kurmak zorunda kalacaktır. Dolayısı ile iletişim, insanı sosyal bir varlık hâline getirdiğinden diğer insanlarla iletişim kurmak, böylece sorunları çözmeye çalışmak zorundadır. Sorunların çözümünde yardımcı olan da iletişim becerileridir. Cüceloğlu (2016), kişisel ve toplumsal bir süreç olduğuna göre geliştirilmiş iletişim becerilerinin kişiye ve topluma zenginlik katacağını, insan ilişkilerinin niteliğinin insanın yaşam kalitesine de yansıdığını söyler.

Etkili iletişim becerileri kazanmış bireyler, bu becerilere sahip öğretmenlerle yetişir. Sağlıklı şekilde yürütülebilmesi için öğretmen-öğrenci arasındaki etkili iletişime bağlı olan eğitim, başlı başına bir iletişim etkinliğidir (Bolat, 1996). Öğrencileriyle sınıf içinde etkili iletişim kurabilen öğretmenler, sınıfta iyi ilişkiler kurulmasını, verimli bir öğretme-öğrenme ortamının olmasını, öğrencilerin öğrenme düzeylerinin yüksek olmasını ve olumlu davranışlar kazanmalarını sağlayabilir. Etkili konuşup etkin dinleyen, empati kurup sözsüz iletişim becerilerini etkili kullanabilen, iletişim becerilerini kazanmış öğretmenler, gerek sınıf içinde gerekse sınıf dışında, edindikleri becerileri kullanarak öğrencilere örnek olup öğrencilerin de iletişim becerilerini kazanmalarını ve dolayısıyla toplumun etkili iletişim becerilerine sahip olmasını sağlar. Toplumlara yön veren öğretmenlerin iletişim becerilerini ne kadar etkili kullandıkları, toplumun genel yapısıyla da ilgili olarak ipuçları verir.

İletişim becerileri alan yazında çeşitli sınıflandırmalara göre ele alınsa da temelde “etkili konuşma, empati kurma, etkin dinleme ve beden dili” boyutları altında tasnif edilir. Etkin dinleme, etkili iletişim için oldukça önemlidir. Kaynağın söylediklerinin anlaşılması, alıcının dinlemesine bağlıdır. Ancak dinleme, işitmekten ibaret olmadığından dinlemenin etkin bir dinleme olması için alıcı tarafından mesaja doğru anlam yüklenmesi gerekir. Etkin dinleme, sözlü girdileri anlama ve yorumlama sürecidir. Etkili iletişim becerilerinden, etkili konuşmada ise kişi, kendisi kaynak pozisyonunda olduğu için iletişim esnasında aktif pozisyonda görünür. Ses tonuyla, vurgularıyla, tonlamasıyla, seçtiği sözcüklerle iletişimi kendisi yönetir. Konuşanın sesinin işitilebilir, mesajın açık ve anlaşılır olması, söylenenin tam ve açık şekilde dile getirilmesi anlaşılmayı kolaylaştırarak iletişime olumlu katkı sağlar. Kişinin ne söylediği kadar, nasıl söylediği de çok önemlidir.

Bir başka etkili iletişim becerisi de empati kurmadır. İletişimin daha nitelikli gerçekleşmesini sağlayan ve iletişim becerisi olarak da kabul edilen empati, “bir insanın, kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini anlaması” olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2008: 157).

Etkili iletişimin bir başka temel özelliği de beden dili kullanımıdır. Beden dili ile sözlü iletişimin birbiriyle uyumlu olması, beden dilini oluşturan jestler, giyim, beden duruşu, yüz ifadeleri, göz teması, kişiler arası mesafe, etkili iletişimin yolunu açar. Dokunma, kaynaktan alıcıya, alıcıdan da kaynağa giden mesajların daha etkili anlaşılmasını sağlar. İletişimin, etkili olabilmesi için sözlü iletişim ile sözsüz iletişimin desteklenmesi gerekir.

Problem Durumu

Öğretmenin sınıfta başarılı bir eğitim gerçekleştirmesi için sınıf içerisinde etkili iletişimin sağlanması, öğretmenin iletişime açık, öğrencileriyle etkili bir iletişim kurmasıyla mümkündür. Öğretmen ile öğrencinin arasında etkili iletişimin oluşması dersin kaliteli işlenmesini ve öğrencinin dersi severek dinlemesini sağlar (Güçlü, 2005). Sınıf içinde gerçekleşen davranış ve etkileşimlerin dersin amaç ve hedeflerine yansıtılması, çocukların öğrendiklerini yaşamlarına uygulayabilmesi öğretmenin sorumluluklarındandır (Başar,

2009). Eğitim-öğretimin başarıya ulaşmasının olmazsa olmazından biri olan etkili iletişim, öğretmenin iletişim becerileri konusundaki yeterlilikleri ile paralellik arz ederken öğretmen-öğrenci arasındaki etkili iletişimin başarılı bir şekilde kullanılması eğitimi de başarılı kılar (Arslantaş,1998). Sınıfta çok farklı düşünce ve algıya sahip öğrenciler bulunduğu için çok yönlü iletişimlerin ortaya çıkması da mümkündür. Dolayısıyla etkili eğitim-öğretim, sınıfta iletişim süreçlerinin başarılı uygulanması ile olacaktır. Öğrencilere istenen davranışların kazandırılması, etkili bir iletişimin beraberinde getirdiği etkili sınıf yönetimi ile gerçekleşmektedir. Aksi hâlde istenilen davranışları öğrencilere kazandırmak güçtür (Terzi, 2002).

Sınıfta iletişim becerilerini çok iyi kullanan öğretmen, öğrencilerini daha iyi tanıyacak, sorunlarına çözüm yolları bulacaktır. Eğitsel amaçlara ulaşmanın çeşitli yolları vardır bunlardan biri ve en önemlisi etkili iletişimdir. Ayrıca bilgi ve yaşantılar, iletişimin gücü ile paylaşılmış olur (Güçlü, 2005). Etkileşimi güçlü bir sınıfta, öğretmenin sınıfa olan hâkimiyeti sağlanır ve sınıfı yönetmesi daha kolay ve zevkli hâle gelir. Öğretmenin sınıfı yönetebilmesi için etkili iletişim becerilerini kullanması bir zorunluluktur. Sınıf yönetimi, öğretme-öğrenme etkinliklerinin verimliliğini artırmaya çalışan eylemlerdir. Bu eylemler, daha evvel disipline dayanan öğretmenin sınıfa hâkim olması disiplinler bütünü iken günümüzde öğrenmeyi-öğretmeyi sağlayıcı, rehberlik ve yardımlaşma ortamı oluşturulmaya yönelik faaliyetler bütünü şekline dönüşmüştür (Demirel, 2006).

İnsanların iletişim boyutları çok farklı olduğundan, öğretmenin okul bahçesine girmesi, koridorda yürümesi, sınıfa girmesi ve sınıf içinde vs. bütün hareketleri öğrenciler tarafından izlenmektedir. Öğretmenin ses tonu, bakışı, hareketleri kısacası jest ve mimikleri eğitim-öğretimin kalitesini olumlu ya da olumsuz yönde fazlasıyla etkilemektedir. Yapılan literatür taramasında, öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerileri ile ilgili yapılmış çok sayıda çalışmaya rastlanmış ve bu çalışmalar incelendiğinde büyük çoğunluğunda nicel yöntem baz alınarak araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Aksungur (2018) çalışmasında, Türkçe öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerilerini; Arslan (2019) okul öncesi öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançları ile yaratıcılık düzeyleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi, Sungurtekin Ay (2019) sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi anlayışları ve iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi; Özdemir Gültekin (2015) öğretmenlerin sınıf yönetimi ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi; Çakmak (2019) ilkökul öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Nispeten daha az sayıda çalışmanın da nitel yöntemle yürütüldüğü görülmüştür. Bu bağlamda Yılmaztekin (2015) İngilizce öğretmen adaylarının etkili iletişim hakkındaki görüşlerini incelerken Yazıcı ve Utkugün (2021) sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre etkili iletişim becerisine sahip bir öğretmende bulunması gereken özellikleri çalışma konusu olarak almıştır. Literatürde matematik öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerilerine ilişkin yeterli sayıda araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, matematik öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerilerine ilişkin algılarının hangi düzeyde ve hangi demografik değişkenlerle nasıl bir ilişkisinin olduğunu belirlemek, bu algıları nicel veriler aracılığıyla derinlemesine analiz etmek ve elde edilen verileri değerlendirmektir. Matematik öğretmenleri için de sınıf içi etkili iletişim gerekli bir beceridir. Bu çalışmada, matematik öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerileri ile ilgili algıları araştırılmıştır. Aynı zamanda öğretmenlerin etkili iletişimin eğitim-öğretim sürecinde etkisini, kendi algı ve görüşleri ile bir kez daha fark etmeleri sağlanmıştır. Öğretmenin sınıf içi etkili iletişim becerisinin eğitim-öğretime katkısı, sınıf

ortamına ve öğrenciye etkisi, öğretmenlerin algıları doğrultusunda aktarıldığına göre öğretmenlere sınıf içi etkili iletişim becerisinin farkındalığı artırılarak kaliteli bir eğitim-öğretim yapılması amaçlanmaktadır. Sonuçta, sınıfta öğretmen tarafından etkili iletişim becerilerinin kullanılmasıyla, öz güveni yüksek öğrenciler yetişmesi, sınıf ortamının daha sağlıklı yönetilmesi, saygı ve sevginin arttığı bir ortamın oluşmasına yönelik kriterler geliştirilerek, öğretmenlerin, yöneticilerin ve velilerin etkili iletişim konusunda bilgilendirilmesi hedeflenmektedir. Etkili iletişim becerileri, resmi okullarda çalışan öğretmenler, öğrenme ortamı olan sınıf içerisinde öğrencilerin kendilerini keşfetmeleri ve önemli hissetmeleri, verilen eğitim, kazandırılan davranış şekilleri ve öğrencilerden alınan dönütler, öğrenci gelişimi için oldukça önemlidir. Bu araştırma ile matematik öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerini ne düzeyde algıladıkları ve bu algılarının demografik değişkenlere göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarının öğretmen yetiştirme etkinliklerine rehberlik ederek eğitimin kalitesine katkıda bulunması beklenmektedir. Araştırma sonucunda elde edilecek bulgular, matematik öğretmenlerinin kendi kişisel yeterliliklerini gözden geçirmelerinde, öğretmenlerin iletişim ve etkileşimlerini belirleyip ortaya çıkan yetersizlikleri gidermelerinde önerilerde bulunulması bakımından önemlidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, matematik öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerini ne düzeyde algıladıkları ve bu algılarının demografik değişkenlere göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş nicel bir tarama araştırmasıdır. Bu tarama modelinin seçilmesinin nedeni örneklem grubundan hareketle evrene genellemeler yapılabilmesidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Fraenkel ve Wallen'a (2009) göre tarama modelinde hazırlanan cevap seçenekleri ile geniş bir kitleden bilgiler alınır. Araştırmada örneklemdeki bireylerin görüşlerinin nasıl dağıldığı incelenir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2021-2022 yılında MEB'e bağlı Anadolu liselerinde görev yapan matematik öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklem ise bu evrenden 166 öğretmenden oluşmaktadır. Örneklemi belirlerken evren içerisinde, tüm evrenin örneklemde yer edinme şansını eşit dağıtmak adına etkili bir yöntem olduğu düşünüldüğü için, basit seçkisiz örnekleme yöntemi tercih edilmiştir (Kerlinger ve Lee, 1999). Seçilmiş örneklem gruplarından sözlü onam alınarak ve elektronik ortamda kutucuğu onaylamaları istenmiş, araştırmaya gönüllü olarak katılımları sağlanmıştır. Örneklemi oluşturan matematik öğretmenlerine ait cinsiyet, eğitim durumu, mezun olduğu okul ve mesleki deneyime ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Bilgi	Alt Grup	n	%
Cinsiyet	Kadın	94	56,6
	Erkek	72	43,4
Eğitim Durumu	Lisans	155	93,4
	Yüksek Lisans	11	6,6
Fakülte	Eğitim Fakültesi	135	81,3
	Diğer	31	18,7
Mesleki Deneyim	1-5 yıl	14	8,4
	6-10 yıl	21	12,7
	11-15 yıl	33	19,9
	16-20 yıl	37	22,3
	21-25 yıl	30	18,1
	26 ve üstü	31	18,7

Araştırmaya katılan matematik öğretmenlerinin demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir. Buna göre çalışmaya toplam 167 kişi dahil edilmiştir. Grubun demografik özellikleri incelendiğinde grubun %56,6’sının kadın (n=94), %43,4’ünün ise erkek (n=72) bireylerden oluştuğu görülmektedir. Grubun eğitim durumlarına bakıldığında %93,4’ünün lisans (n=155), %6,6’sının yüksek lisans (n=11) eğitim durumuna sahipken, %81,3’ünün eğitim fakültesi (n=135), %18,7’sinin ise edebiyat fakültesi vb. gibi diğer fakültelerden (n=31) mezun oldukları belirlenmiştir. Son olarak mesleki deneyim özellikleri incelendiğinde, %8,4’ünün 1-5 yıl (n=14), %12,7’sinin 6-10 yıl (n=21), %19,9’unun 11-15 yıl (n=33), %22,3’ünün 16-20 yıl, %18,1’inin 21-25 yıl (n=30) ve %18,7’sinin ise 26 ve üstü yıl (n=31) deneyime sahip olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Ölçeği (Gülbahar ve Aksungur, 2018)” kullanılmıştır. “Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Ölçeği (SİEİBAÖ)” öz değeri 1,0’dan büyük ve toplam varyansın %51,80’ini açıklayan dört faktörü olan, faktör yük değerleri ,51 ile ,78 arasında ve madde toplam korelasyon değerleri ,33 ile ,70 arasında değişen, ,05 düzeyinde manidar olan ve doğrulayıcı faktör analiziyle 4 faktör 23 maddelik yapının doğrulandığı 5’li likert bir ölçektir (Gülbahar ve Aksungur, 2018).

Bu araştırma kapsamında yapılan güvenirlik analizinde Cronbach alfa değeri 0,876 bulunmuştur. Bu durum ölçeğin güvenirliğini teyit etmektedir. Araştırmanın kendi verilerinden elde edilen geçerlik ve güvenirlik kanıtları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Alt Faktörlerine Ait Güvenirlik Değerleri

Alt Faktör	Alfa Katsayısı	Bileşik Güvenirlik İndeksi	AVE Değeri
Etkili Konuşma	0,83	0,87	0,44
Etkin Dinleme	0,79	0,86	0,51
Empati Kurma	0,82	0,88	0,59
Beden Dilini Etkili Kullanma	0,64	0,70	0,58
Ölçek Genel	0,91	0,65	0,93

Sınıf içi etkili iletişim becerileri algı alt faktörlerine ait güvenirlik değerleri olan alfa ve bileşik güvenirlik katsayıları ile AVE değeri Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre ilk faktör olan *Etkili Konuşma* alt faktörünün alfa katsayısının 0,83; bileşik güvenirlik indeksinin 0,87; AVE değerinin ise 0,44 değerlerini aldığı belirlenmiştir. *Etkin dinlenme* alt faktörü olan faktör-2’de ise alfa katsayısının 0,79; bileşik güvenirlik indeksinin 0,86 ve AVE değerinin 0,51 olduğu belirlenmiştir. *Empati kurma* faktörünün ise alfa katsayısının 0,82; bileşik güvenirlik indeksinin 0,88 ve AVE değerinin 0,59 değerini aldığı belirlenmiştir. *Beden dilini etkili kullanma* faktörünün ise alfa katsayısının 0,64; bileşik güvenirlik indeksinin 0,70 ve AVE değerinin 0,58 değerini aldığı belirlenmiştir. Son olarak ölçek geneline ait güvenirlik katsayıları incelendiğinde alfa katsayısının 0,91; bileşik güvenirlik indeksinin 0,65 ve AVE değerinin ise 0,93 olduğu belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Matematik öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algılarının nasıl olduğu, bu algılarının cinsiyet, mesleki deneyim ve mezun olunan okul türüne değişip değişmediğinin ve alt faktörler arasında ilişkilerin belirlendiği bu çalışmada öncelikle araştırmada kullanılan ölçme aracında yer alan maddeler ortama ve standart sapma değerleri açısından karşılaştırılarak incelenmiştir. Araştırmanın bir sonraki aşamasında sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik genel ve alt faktör nazındaki algı puanları betimsel değerler açısından incelenmiştir. Araştırmanın bir sonraki aşamasında sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algıları alt faktörleri olan etkili konuşma, etkin dinleme, empati kurma, beden dilini etkili kullanma cinsiyet, mesleki deneyim ve mezun olunan okul türü alt grupları açısından karşılaştırılmıştır. Ortalama karşılaştırma testlerine geçilmeden önce ilgili faktördeki puanların değişkenlerin alt gruplarında gösterdiği dağılımlar incelenmiştir. Bir puan dağılımın normal veya başka bir dağılıma sahip olup olmadığının belirlendiği birçok yöntem bulunmaktadır. Bu çalışmada bir puan dağılımının normal olup olmadığına karar vermede üç farklı istatistiksel ve iki farklı grafiksel yöntem dikkate alınmıştır. İstatistiksel yöntemlerden ilki normal dağılıma ilişkin bir hipotez testi olan Kolmogorov Smirnov (K-S) ve Shapiro Wilks (S-W) testleridir. Elde edilen test sonuçlarına ait p değerlerinin 0,05’ten büyük olması durumunda söz konusu dağılım normal olarak kabul edilmiştir (Bryman ve Cramer, 2002). Bir diğer istatistiksel yöntem ise puan dağılımlarına ait basıklık ve çarpıklık katsayılarıdır. Bu katsayıların -2 ve 2 aralığında yer alması durumunda dağılım normal olarak varsayılmıştır (George ve Mallery, 2010). Bir diğer istatistiksel yöntem ise söz konusu puan dağılımlarına ait basıklık ve çarpıklık değerlerinin kendi standart hatasına bölünerek elde edilen Z değerlerinin incelenmesidir. Elde edilen bu değerlerinde -1,96 ve 1,96 arasında yer alması durumunda dağılım normal kabul edilmiştir (Howitt ve Cramer, 1997). İstatistiksel yöntemler haricinde dağılımların normalliğine karar vermede histogram ve normal Q-Q grafikleri de incelenerek dağılım yapısı hakkında karar alınmaya çalışılmıştır. Özellikle istatistiksel yöntemlerden en az iki tanesinin belirttiği koşulu sağlayan dağılımlar normal, diğerleri ise çarpık dağılım olarak kabul edilmiştir. Dağılım yapısı normal olarak belirlenen puanların ortalama karşılaştırma testlerinde bağımsız değişken alt grup sayısı iki olma durumunda bağımsız gruplar t testi, ikiden fazla alt grup olması durumunda varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

BULGULAR

Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Ölçeği alt faktörlerindeki maddelerin aritmetik ortalama, standart sapma, basıklık ve çarpıklık katsayıları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Ölçeği Maddelerine Ait Betimsel Değerler

Faktör	Madde	X±S.S
Etkili Konuşma	1-Konuşmaya, öğrencilerimin dikkatlerini çekerek başlarım.	4,41±0,64
	2-Öğrencilerimin seviyelerini dikkate alarak konuşurum	4,53±0,57
	3-Konuşurken sözlerimle uyumlu jest ve mimikler kullanmaya dikkat ederim	4,44±0,66
	4-Açık ve anlaşılır bir şekilde konuşurum.	4,59±0,50
	5-Öğrencilerimin motivasyonlarını yükseltici konuşmalar yaparım	4,29±0,62
	6-Vurguya dikkat ederek konuşurum.	4,43±0,65
	7-Tonlamaya dikkat ederek konuşurum.	4,38±0,68
	8-Öğrencilerime sorular sorarak konuşmamı anlayıp anlamadıklarını kontrol ederim.	4,34±0,73
	9-Akıcı konuşurum.	4,23±0,73
Etkin Dinleme	10-Öğrencilerimi, dinleme esnasında onlara sorular yönelterek dinlerim.	4,11±0,83
	11-Öğrencilerimi dinlediğimi " Evet, tabii " gibi onama sözleriyle belli ederim.	4,38±0,70
	12-Öğrencilerimi dinlediğimi "jest ve mimiklerim aracılığıyla" belli ederim.	4,50±0,57
	13-Öğrencilerimi dinlerken / dinledikten sonra onlara geri bildirim veririm.	4,55±0,59
	14-Öğrencilerimi, onların duygu ve düşüncelerini anladığımı belli ederek dinlerim.	4,54±0,56
	15-Öğrencilerimi, onların sözsüz iletilerine (jest, mimiklerle verilen iletiler)dikkat ederek dinlerim.	4,46±0,61
Empati Kurma	16-İletişim sırasında kendimi öğrencilerimin yerine koyarım (Empati kurarım).	4,22±0,76
	17-Ön yargılardan uzak bir şekilde iletişim kurarım.	4,44±0,68
	18-Öğrencilerimin kendilerini rahatça ifade etmelerini sağlayacak bir ortam yaratırım.	4,42±0,62
	19-Öğrencilerimin " ruh hallerini (duygu durumlarını)" dikkate alarak iletişim kurarım.	4,35±0,64
	20-Öğrencilerimle iletişim kurarken onların farklılıklarını hoş görürüm.	4,51±0,60
Beden Dilini Etkili Kullanım	21-Vücudumun iletişim halinde olduğum öğrencime dönük olmasına dikkat ederim	4,59±0,54
	22-Öğrencilerimle, "kişisel alan (mahrem alan)" mesafesini koruyarak iletişim kurarım.	4,72±0,57
	23-İletişim sırasında öğrencilerimle göz teması kurarım	4,68±0,47

Etkili konuşma faktöründe yer alan maddelerin ortalama ve sapma değerlerine bakıldığında tüm maddelerin ortalamalarının yüksek olduğu, en düşük ortalamaya madde 9'un (4,23±0,73), en yüksek ortalamaya ise madde 4'ün (4,59±0,50) sahip olduğu belirlenmiştir. Bir diğer alt faktör olan *Etkin Dinleme* faktöründe maddelerin ortalama ve sapma değerlerine bakıldığında genelde ortalamaların yüksek, en düşük ortalamaya madde 10'un (4,11±0,83), en yüksek ortalamaya ise madde 14'ün (4,54±0,56) sahip olduğu belirlenmiştir.

Bir diğer alt faktör Empati Kurma faktöründe maddelerin ortalama ve sapma değerlerine bakıldığında genelde ortalamaların yine yüksek, en düşük ortalamaya madde 16'nın ($4,22 \pm 0,76$), en yüksek ortalamaya ise madde 20'nin ($4,51 \pm 0,60$) sahip olduğu belirlenmiştir. Son alt faktör olan Beden Dilini Etkili Kullanma faktöründe ise ortalamaların diğer alt faktörlere göre çok daha yüksek, en düşük ortalamaya madde 21'nin ($4,59 \pm 0,54$) en yüksek ortalamaya ise madde 22'nin ($4,72 \pm 0,57$) sahip olduğu belirlenmiştir.

Sınıf içi etkili iletişim becerileri algı alt faktörlerine ait minimum-maksimum değer, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinden oluşan betimsel değerler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Alt Faktörlerine İlişkin Betimsel Değerler

Alt Faktör	N	Min	Max	Basıklık	Çarpıklık	X̄±S.S
Etkili Konuşma	166	28,00	45,00	-0,36	-0,35	39,63±3,81
Etkin Dinleme	166	19,00	30,00	-0,78	-0,24	26,53±2,72
Empati Kurma	166	13,00	25,00	-0,22	-0,45	21,94±2,52
Beden Dilini Etkili Kullanma	166	9,00	15,00	0,63	-1,03	13,99±1,2
Ölçek Genel	166	80,00	115,00	-0,90	-0,12	102,1±8,59

Tablo 4 incelendiğinde, *Etkili Konuşma* puanlarının basıklık (-0,36) ve çarpıklık değerlerinin (-0,35), ortama ve sapma değerlerinin ($39,63 \pm 3,81$) değerlerini aldığı görülmektedir. Bir diğer alt faktör olan *Etkin Dinleme* puanları incelendiğinde puanlarının basıklık (-0,78) ve çarpıklık değerlerinin (-0,24), ortama ve sapma değerlerinin ($26,53 \pm 2,72$) değerlerini aldığı görülmektedir. *Empati Kurma* faktörüne ait puanları incelendiğinde puanların basıklık (-0,22) ve çarpıklık değerlerinin (-0,45), ortama ve sapma değerlerinin ($21,94 \pm 2,52$) değerlerini aldığı görülmektedir. Bir diğer alt faktör olan *Beden Dilini Etkili Kullanma* puanlarının basıklık (-0,63) ve çarpıklık değerlerinin (-1,03), ortama ve sapma değerlerinin ($13,99 \pm 1,2$) değerlerini aldığı görülmektedir. Son olarak *ölçek genel* puanlarının basıklık (-0,90) ve çarpıklık değerlerinin (-0,12), ortama ve sapma değerlerinin ($102,1 \pm 8,59$) değerlerini aldığı görülmektedir. Bu sonuçlar alt ölçeklere ve ölçek genel puanlarının basıklık çarpıklık katsayılarının istenen aralık olan -2 ve +2 aralığında olduğunu ve puanların normal dağılım özelliği taşıdığını göstermiştir. Alt faktör ve ölçek genel puanlarının ise ortalama değerlerinin oldukça yüksek olduğu dolayısıyla bireylerin ilgili düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çalışma grubunun sınıf içi etkili iletişim becerileri algı alt faktör ve ölçek genel puanlarının cinsiyete göre bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Alt Faktör	Grup	N	X̄±S.S	SD	t	p	η²
Etkili Konuşma	Kadın	94	40,26±3,63	164	2,30	0,022	0,03
	Erkek	72	38,90±3,90				
Etkin Dinleme	Kadın	94	26,77±2,70	164	1,21	0,228	-
	Erkek	72	26,25±2,75				
Empati Kurma	Kadın	94	22,10±2,63	164	0,84	0,403	-
	Erkek	72	21,76±2,39				
Beden Dilini Etkili Kullanma	Kadın	94	14,02±1,24	164	0,19	0,852	-
	Erkek	72	13,99±1,16				
Ölçek Genel	Kadın	94	103,14±8,72	164	1,68	0,096	-
	Erkek	72	100,90±8,25				

Tablo 5 incelendiğinde, kadın (40,26±3,63) ve erkek (38,90±3,90) gruplarının *etkili konuşma (Faktör-1)* alt faktör ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(164)= 2,30$, $p<0,022$. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının ($\eta^2=0,03$) orta etki büyüklüğü değeri olan 0,04 yakın olması sebebiyle anlamlı farklılığın orta etki büyüklüğüne yakın bir değere sahip olduğu yani teorik olarak oluşan ortalama farklılıklarının uygulama da görüldüğü söylenebilir. Bir diğer alt faktör olan *etkin dinleme (Faktör-2)* alt faktörünün kadın (26,77±2,70) ve erkek (26,25±2,75) ortalamaları arasında fark olmadığı belirlenmiştir, $t(164)= 1,21$, $p=0,228$. Bir diğer alt faktör olan *empati kurma (Faktör-3)* alt faktöründe kadın (22,10±2,63) ve erkek (21,76±2,39) ortalamaları arasında da fark olmadığı belirlenmiştir, $t(164)= 0,84$, $p=0,403$. Diğer alt faktörlerde olduğu gibi *beden dilini etkili kullanma (Faktör-4)* alt faktöründe de kadın (14,02±1,24) ve erkek (13,99±1,16) ortalamaları arasında da fark olmadığı belirlenmiştir, $t(164)= 0,19$, $p=0,852$. Son olarak ölçek geneline ait kadın (103,14±8,72) ve erkek (100,90±8,25) gruplarının ortalamaları arasında da fark olmadığı görülmektedir, $t(164)= 1,68$, $p=0,096$. Elde edilen sonuçlardan hareketle kadın ve erkek gruplarının etkili dinleme, empati kurma, beden dilini etkili kullanma alt faktör ve genel ölçek performanslarının eşit olduğu dolayısıyla bu özellik açısından gruplar arasında bir fark olmadığı kanıtlanmıştır. Ancak kadın ve erkeklerin etkili konuşma puanları arasında fark olduğu, kadınların etkili konuşma performanslarının erkeklerden daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Çalışma grubunun sınıf içi etkili iletişim becerileri algı alt faktör ve ölçek genel puanlarının mezun olunan okula göre bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Puanlarının Mezun Olunan Okula Göre Bağımsız Gruplar T Testi Sonuçları

Alt Faktör	Grup	N	X±S.S	SD	t	p	η^2
Etkili Konuşma	Eğitim	135	39,76±3,87	164	1,08	0,280	-
	Diğer	31	38,94±3,47				
Etkin Dinleme	Eğitim	135	26,56±2,84	164	0,49	0,626	-
	Diğer	31	26,29±2,15				
Empati Kurma	Eğitim	135	22,07±2,54	164	1,56	0,122	-
	Diğer	31	21,29±2,34				
Beden Dilini Etkili Kullanma	Eğitim	135	13,97±1,23	164	0,39	0,696	-
	Diğer	31	14,06±1,12				
Ölçek Genel	Eğitim	135	102,35±8,75	164	1,04	0,301	-
	Diğer	31	100,58±7,61				

Tablo 6 incelendiğinde, eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin (39,76±3,87) ve diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin (38,94±3,47) *etkili konuşma (Faktör-1)* alt faktör ortalamaları arasında fark olmadığı belirlenmiştir, $t(164)= 1,08$, $p=0,280$. Bir diğer alt faktör olan *etkin dinleme (Faktör-2)* alt faktöründe eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin (26,56±2,84) ve diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin (26,29±2,15) ortalamaları arasında da fark olmadığı belirlenmiştir, $t(164)= 0,49$, $p=0,626$. Bir diğer alt faktör olan *empati kurma (Faktör-3)* alt faktöründe eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin (22,07±2,54) ve diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin (21,29±2,34) alt faktör ortalamaları arasında fark olmadığı belirlenmiştir, $t(164)= 1,56$, $p=0,122$. Diğer alt faktörlerde olduğu gibi *beden dilini etkili kullanma (Faktör-4)* alt faktöründe de eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin (13,97±1,23) ve diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin (14,06±1,12) alt faktör ortalamaları arasında fark olmadığı belirlenmiştir, $t(164)= 0,39$, $p=0,696$. Son olarak ölçek genelinde eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin (102,35±8,75) ve diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin (100,58±7,61) alt faktör ortalamaları arasında fark olmadığı belirlenmiştir, $t(164)= 1,04$, $p=0,301$. Elde edilen sonuçlardan hareketle eğitim

fakültesi ve diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin gruplarının alt faktör ve genel ölçek performanslarının eşit olduğu dolayısıyla bu özellik açısından gruplar arasında bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Çalışma grubunun sınıf içi etkili iletişim becerileri algı alt faktör ve ölçek genel puanlarının mesleki deneyime göre varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Puanlarının Mesleki Deneyime Göre Varyans Analizi Sonuçları

Alt Faktör	Grup	N	X±S.S	SD	F	P	Fark	η ²
Etkili Konuşma	1-5 yıl ⁽¹⁾	14	40,43±2,90	5;161	3,84	0,003	3-6	0,11
	6-10 yıl ⁽²⁾	21	38,71±4,12					
	11-15 yıl ⁽³⁾	33	41,42±3,56					
	16-20 yıl ⁽⁴⁾	37	40,24±3,70					
	21-25 yıl ⁽⁵⁾	30	39,03±3,47					
	26 ve üstü ⁽⁶⁾	31	37,84±3,84					
	1-5 yıl	14	26,79±2,91	5;161	1,08	0,375	-	-
	6-10 yıl	21	26,38±2,84					
Etkin Dinleme	11-15 yıl	33	27,03±2,83					
	16-20 yıl	37	26,66±2,87					
	21-25 yıl	30	26,77±2,49					
	26 ve üstü	31	25,58±2,45					
Empati Kurma	1-5 yıl	14	22,00±2,29	5;161	0,48	0,791	-	-
	6-10 yıl	21	21,76±2,72					
	11-15 yıl	33	22,45±2,58					
	16-20 yıl	37	22,00±2,74					
	21-25 yıl	30	21,83±2,65					
	26 ve üstü	31	21,52±2,08					
Beden Dilini Etkili Kullanma	1-5 yıl	14	14,00±0,96	5;161	0,43	0,824	-	-
	6-10 yıl	21	14,10±1,14					
	11-15 yıl	33	13,88±1,47					
	16-20 yıl	37	14,13±1,23					
	21-25 yıl	30	14,10±1,16					
	26 ve üstü	31	13,77±1,09					
Ölçek Genel	1-5 yıl	14	103,21±7,19	5;161	1,88	0,100	-	-
	6-10 yıl	21	100,95±8,53					
	11-15 yıl	33	104,79±8,95					
	16-20 yıl	37	103,03±9,55					
	21-25 yıl	30	101,73±8,50					
	26 ve üstü	31	98,71±6,87					

Tablo 7’de yer alan varyans analizi sonuçlar incelendiğinde öğretmenlerin mesleki deneyim alt gruplarının *etkili konuşma* faktör ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu

görülmektedir, $F(5;161)=3,84$, $p=0,003$. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının ($\eta^2=0,11$) büyük etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Alt grupların ortalamaları incelendiğinde 11-15 yıl deneyime sahip öğretmenlerin ortalamalarının ($41,42\pm3,56$), 26 ve üstü deneyime sahip öğretmenlerin ortalamalarından ($37,84\pm3,84$) fazla olduğu görülmektedir. Diğer gruplar olan 1-5 yıl ($40,43\pm2,90$), 6-10 yıl ($38,71\pm4,12$), 16-20 yıl ($40,24\pm3,70$) ve 21-25 yıl ($39,03\pm3,47$) gruplarının *etkili konuşma* ortalamalarının benzer olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer alt faktör olan *etkin dinleme* alt faktör puanlarının öğretmenlerin deneyim alt grupları açısından farklılaşmadığı belirlenmiştir, $F(5;161)=1,08$, $p=0,375$. Buna göre 1-5 yıl ($26,79\pm2,91$), 6-10 yıl ($26,38\pm2,84$), 11-15 yıl ($27,03\pm2,83$), 16-20 yıl ($26,66\pm2,87$), 21-25 yıl ($26,77\pm2,49$) ve 26 ve üstü yıl ($25,58\pm2,45$) mesleki kıdem gruplarının *etkili dinleme* alt faktör puanlarının benzer olduğu söylenebilir. Bir diğer alt faktör olan *empati kurma* alt faktör puanlarının öğretmenlerin deneyim alt grupları açısından farklılaşmadığı belirlenmiştir, $F(5;161)=0,48$, $p=0,791$. Buna göre 1-5 yıl ($22,00\pm2,29$), 6-10 yıl ($21,76\pm2,72$), 11-15 yıl ($22,45\pm2,58$), 16-20 yıl ($22,00\pm2,74$), 21-25 yıl ($21,83\pm2,65$) ve 26 ve üstü yıl ($21,52\pm2,08$) mesleki kıdem gruplarının *empati kurma* alt faktör puanlarının benzer olduğu söylenebilir. Bir diğer alt faktör olan *beden dilini etkili kullanma* alt faktör puanlarının öğretmenlerin deneyim alt grupları açısından farklılaşmadığı belirlenmiştir, $F(5;161)=0,43$, $p=0,824$. Buna göre 1-5 yıl ($14,00\pm0,96$), 6-10 yıl ($14,10\pm1,14$), 11-15 yıl ($13,88\pm1,47$), 16-20 yıl ($14,13\pm1,23$), 21-25 yıl ($14,10\pm1,16$) ve 26 ve üstü yıl ($13,77\pm1,09$) mesleki kıdem gruplarının *beden dilini etkili kullanma* alt faktör puanlarının benzer olduğu söylenebilir. Son olarak *ölçek genel* puanlarının öğretmenlerin deneyim alt grupları açısından farklılaşmadığı belirlenmiştir, $F(5;161)=1,88$, $p=0,100$. Buna göre 1-5 yıl ($103,21\pm7,19$), 6-10 yıl ($100,95\pm8,53$), 11-15 yıl ($104,79\pm8,95$), 16-20 yıl ($103,03\pm9,55$), 21-25 yıl ($101,73\pm8,50$) ve 26 ve üstü yıl ($98,71\pm6,87$) mesleki kıdem gruplarının *ölçek genel* puanlarının benzer olduğu söylenebilir.

Sınıf içi etkili iletişim becerileri algı genel ölçek ve alt faktör puanları arasındaki ilişki katsayıları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Sınıf İçi Etkili İletişim Becerileri Algı Genel Ölçek ve Alt Faktör Puanları Arasındaki İlişkiler

Faktör	(2)	(3)	(4)	(5)**
(1) Etkili Konuşma	0,655*	0,583*	0,438*	0,884*
(2) Etkin Dinleme		0,642*	0,487*	0,864*
(3) Empati Kurma			0,529*	0,830*
(4) Beden Dilini Etkili Kullanma				0,644*

* $p<0,05$, **Ölçek Genel

Tablo 8’de yer alan korelasyon katsayıları incelendiğinde sınıf içi etkili iletişim ve becerileri genel ölçek puanlarının kendi alt faktörleri ile sırasıyla etkili konuşma ($r=0,884$), etkin dinleme ($r=0,864$), empati kurma ($r=0,830$) yüksek ilişki; beden dilini etkili kullanma alt faktörüyle ise ($r=0,644$) orta düzeyde ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Alt faktörlerin kendi aralarındaki ilişki katsayıları incelendiğinde ise 0,487 ile 0,655 arasında ilişki gösterdiği ve tüm bu ilişkilerin anlamlı ve orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada matematik öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algılarının nasıl olduğu, bu algılarının cinsiyet, mesleki deneyim ve mezun olunan okul türüne değişip değişmediğinin ve alt faktörler arasında ilişkilerin belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ilk alt problemine yönelik olarak öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algıları genel ve alt ölçek bazında aldıkları puanlar betimsel değerler

açısından incelenmiştir. Etkili konuşma alt boyutu incelendiğinde grup ortalamasının ve alt faktör boyutunda yer alan maddelerin de oldukça yüksek ortalamalara sahip olduğu belirlenmiştir. Bir diğer alt faktör olan etkin dinleme alt boyutunda da söz konusu faktörde yer alan maddelerin ve grubun genel faktör ortalamasının yine yüksek ortalamaya sahip olduğu ancak tüm ölçek boyunca yer alan maddelerden en düşük ortalamaya sahip maddenin bu faktörde yer aldığı belirlenmiştir. Empati kurma alt boyutunda da diğer boyutlarda görünen durumun değişmediği ve öğretmenlerin gerek ilgili faktör boyutundaki maddelerde gerekse genel grup ortalaması açısından yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmüştür. Son alt boyut olan beden dilini etkili kullanma alt boyutunda ise grup ortalamasının diğer boyutlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen tüm sonuçlardan hareketle matematik öğretmenlerinin etkili dinleme, etkili konuşma, empati kurma, beden dilini kullanma alt faktör düzeylerinin oldukça yüksek olduğu dolayısıyla ilgili alt boyutlarda algı düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Alt faktör performanslarının yüksek olması sebebiyle de ölçek geneli olan sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algılarının da yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın ikinci alt probleminde öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algılarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçları göstermiştir ki öğretmenlerin etkin dinleme, empati kurma ve beden dilini etkili kullanma alt faktörleriyle ölçek genel ortalamaları öğretmenlerin cinsiyetine göre değişmemiştir. Dolayısıyla ilgili alt faktör performanslarının kadın ve erkek gruplarında benzer olduğu gerçekte ve istatistiksel olarak bir fark olmadığı görülmüştür. Bir diğer alt faktör olan etkili konuşma alt faktöründe ise kadın ve erkek grup ortalamaları arasında fark belirlenmiştir. Kadınların etkili konuşma alt faktör puanlarının erkeklerden daha fazla olduğu dolayısıyla ilgili alt faktör bazından performanslarının anlamlı olarak daha iyi olduğu tespit edilmiştir. İlgili literatürde farklı branşlara yönelik yapılan çalışmaların bulgularında farklılıklar olduğunu görülmüştür. Bu konuda öğretmenlerin iletişim becerilerini inceleyen bazı araştırmalarda (Avanoğlu, 2018; Ceylan ve Mocan, 2017; Çevik Karatekin 2018; Küpeli, 2019), öğretmenlerin iletişim becerilerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediğini tespit edilmiştir. Buna karşın diğer araştırmalarda ise öğretmenlerin iletişim becerilerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu konuda Türkçe öğretmenleriyle araştırmasını yürüten Aksungur (2018), öğretmenlerin iletişim becerilerinin beden dili alt boyutunda cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiğini, bu farklılaşmanın kadınlar lehine olduğunu ifade etmiştir. Sınıf öğretmenleriyle araştırmalarını yürüten Nacar ve Tümkaya (2011) da benzer sonuçlara ulaşmış, kadın öğretmenlerin iletişim becerilerinin erkek öğretmenlere kıyasla daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmada kullanılan ölçme aracını kullanarak öğretmenlerin iletişim becerilerini inceleyen Taşdemir ve Taşdemir (2020) öğretmenlerin ölçek geneli, etkili konuşma, beden dilini etkin kullanma ve empati kurma alt boyutlarına ilişkin iletişim becerilerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediğini, etkin dinleme alt boyutuna ilişkin becerilerinin ise cinsiyetlerine göre farklılaştığını, bu farklılaşmanın kadın öğretmenler lehine olduğunu belirtmişlerdir. İletişim becerilerinin cinsiyet değişkeni açısından öğretmen adayları bağlamında incelemesi sonucunda ise öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin cinsiyetlerine göre kadınlar lehine (Alıncak, 2022; Çetinkaya, 2011; Çuhadar vd., 2014; Kaya, Çiftçi ve Gökdemir, 2019; Ocak ve Erşen, 2015; Yılmaz ve Altunbaş, 2012; Uygun ve Arıkan, 2019; Uzun, Özdem ve Kara, 2018) farklılaştığı görülmüştür. Bazı araştırmalarda (Çevik, 2011; Çiftçi ve Taşkaya, 2010; Dilekmen, Başcı ve Bektaş, 2008; Gün, 2018; Pehlivan, 2005; Tunçeli, 2013) ise öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını tespit edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algılarının mezun oldukları fakülte türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı

incelenmiştir. Çalışma grubunda yer alan grubun büyük çoğunluğunun eğitim fakültesinden mezun olduğu belirlenirken diğer öğretmenlerin ise çoğunluğu edebiyat fakültesi olmak üzere diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerden oluştuğu belirlenmiştir. Yapılan incelemelerde öğretmenlerin eğitim fakültesi ya da diğer fakültelerden mezun olmasının sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algıları ölçek genelinde ve alt faktörlerde farklılık göstermediği görülmüştür. Buna göre öğretmenlerin etkili konuşma, etkin dinleme, empati kurma ve beden dilini etkili kullanma alt faktör performanslarıyla genel ölçek algı performanslarının eğitim fakültesi ve diğer fakültelerdeki öğretmen grupları açısından benzer olduğu belirlenmiştir. Bu konuda ilgili literatür incelendiğinde, mezun olunan fakülte türünün iletişim becerilerine etkisini inceleyen araştırmaların diğer branşlardaki öğretmenlerle gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu konuda Türkçe öğretmenlerinin iletişim becerilerini inceleyen Durukan ve Maden (2010), Türkçe öğretmenlerinin iletişim becerilerinin mezun oldukları fakülte türüne göre farklılık gösterdiğini, bu farklılaşmanın eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmenler lehine olduğunu belirtmiştir. Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerini mezun olunan fakülte türü bağlamında inceleyen Nacar ve Tümkaya (2011) de benzer bulgulara ulaşmış, eğitim enstitülerinden mezun olan öğretmenlerin iletişim becerilerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algılarının mesleki deneyime göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçları göstermiştir ki öğretmenlerin etkin dinleme, empati kurma ve beden dilini etkili kullanma alt faktörleriyle ölçek genel ortalamalarının öğretmenlerin 1-5 yıl, 6-10 yıl, 11-15 yıl, 16-20 yıl, 21-25 yıl ve 26 ve üstü deneyime sahip olmasına göre değişmemektedir. Dolayısıyla ilgili alt faktör performanslarının deneyim alt gruplarında benzer olduğu gerçekte ve istatistiksel olarak bir fark olmadığı görülmektedir. Bir diğer alt faktör olan etkili konuşma alt faktöründe ise 11-15 yıl ve 26 ve üstü grup ortalamaları arasında fark belirlenmiştir. 11-15 yıl mesleki deneyime sahip öğretmenlerin etkili konuşma alt faktör puanlarının 26 ve üstü yıl deneyime sahip öğretmenlerden daha fazla olduğu dolayısıyla ilgili alt faktör bazından performanslarının anlamlı olarak daha iyi olduğu tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde, farklı branşlardaki öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin mesleki deneyime göre karşılaştırıldığı saptanmıştır. Bu konuda okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerini meslekteki hizmet süresine göre karşılaştıran Şahin ve arkadaşları (2012), araştırma sonucunda okul öğrenci öğretmenlerinin iletişim becerilerinin meslekteki hizmet sürelerine göre farklılık göstermediğini ortaya koymuşlardır. Ortaokul öğretmenleri ile araştırmasını yürüten Küpeli (2019) da öğretmenlerin iletişim becerilerinin deneyimlerine göre farklılık göstermediğini ifade etmiştir. İlk ve ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerilerini inceleyen Avanoğlu (2018) da benzer bulgulara ulaşmış, öğretmenlerin mesleki deneyime göre iletişim becerilerinin farklılaşmadığını tespit etmiştir. İletişim becerilerini ilkökul yöneticileri bağlamında inceleyen Uzman'ın (2019) bulguları kıdem değişkeninin ilkökul yöneticilerinin iletişim becerilerini de anlamlı düzeyde etkilemediğini göstermiştir. Buna karşın Tepeli ve Arı (2011)'nın yürüttüğü çalışmada okul öğrenci öğretmenlerinin iletişim becerilerinin kıdemlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı, kıdem arttıkça iletişim becerilerinin azaldığı tespit edilmiştir. Bir diğer çalışmada da Taşdemir ve Taşdemir (2020), öğretmenlerin etkin dinleme alt boyutunda ve ölçek genelinde hizmet süresine göre iletişim becerilerinin farklılaştığını hizmet süresi az olan öğretmenlerin iletişim becerilerinin diğer öğretmenlere kıyasla daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerini inceleyen Nacar ve Tümkaya (2011) ise mesleki deneyimin öğretmenlerin iletişim becerileri üzerinde etkisini olduğunu, mesleki deneyim arttıkça iletişim becerilerinin de arttığını ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada kullanılan veri toplama aracını kullanan Aksungur (2018), araştırmasını Türkçe öğretmenleriyle

yürütmüş; araştırma sonunda öğretmenlerin etkin dinleme, empati kurma alt boyutları ile ölçek toplamındaki puanlarının kıdemlerine göre farklılaştığını, kıdemleri arttıkça ilgili boyutlardaki iletişim becerilerinin de arttığını ifade etmiştir.

Araştırmanın son alt problemi olan beşinci alt probleminde ise sınıf içi etkili iletişim becerilerine yönelik algı genel ve alt faktör puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Korelasyon katsayıları incelendiğinde ölçek geneliyle kendi alt faktörleri olan etkili konuşma, etkin dinleme, empati kurma alt faktörleriyle yüksek ilişki; beden dilini etkili kullanma alt faktörüyle ise orta düzeyde ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Alt faktörlerin kendi aralarındaki ilişki katsayıları incelendiğinde orta düzeyde ilişkiler tespit edilmiştir. Araştırmada test edilen tüm korelasyon katsayılarının pozitif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Öneriler

- Nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline uygun olarak yürütülen bu araştırmada, nicel veri kaynakları kullanılmıştır. İleriki araştırmalarda nitel veri kaynakları ya da hem nicel hem de nitel verilerin bir arada kullanıldığı karma veri kaynakları kullanılarak derinlemesine çözümleme yapılabilir.
- Araştırma bulguları, Antalya ili MEB'e bağlı Anadolu liselerinde görev yapan matematik öğretmenlerinin verilerinden elde edilmiştir. İleriki araştırmalarda, eğitim kademesinin ve okul türünün etkisini incelemek amacıyla farklı eğitim kademelerinde ve türlerinde görev yapan matematik öğretmenlerinden veriler toplanabilir.
- Mevcut sonuçların genellenebilmesi için daha geniş çaplı bir veri grubuyla çalışılabilir, farklı illerdeki öğretmenlere ulaşılabilir.
- Araştırmada matematik öğretmenlerinin sınıf için etkili iletişim algılarının genel itibarıyla yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer branşlardaki öğretmenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerinin tespit edilmesi amacıyla araştırmalar yürütülebilir.
- Araştırmada cinsiyet ve mesleki deneyim değişkenleri etkili konuşma alt faktöründe kadınlar ve mesleki deneyim az olanlar lehine farklılık gösterirken diğer alt faktörlerde ve ölçek genelinde farklılık göstermemiştir. Mezun olunan fakülte türü değişkeni ise gerek alt faktörlerde gerekse ölçek genelinde farklılık göstermemiştir. İleriki araştırmalarda bu bulgular dikkate alınarak farklı değişkenlerin sınıf içi etkili iletişim becerilerine etkisi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksungur, G. (2018). *Türkçe öğretmenlerinin sınıf içi etkili iletişim becerileri algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Arslantaş, Y. (1998). *Sınıf yönetiminde öğretmen iletişim becerilerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu
- Avanoğlu, E. (2018). *Öğretmenlerin iletişim becerileri ile moralleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Ay, S. D. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi anlayışları ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Amasya Üniversitesi, Amasya.
- Başar, H. (2009). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Başar, M., Doğan, M.C., Şener, N., Topal, H. ve Uzun, Ö. (2018). İlkokulda öğretmen öğrenci iletişimi ve sonuçları. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1- 17.
- Bryman, A. v Cramer, D. (2002). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 for Windows: A guide for social scientists*. Routledge.
- Buckman, R. (2001). Communication skills in palliativecare. *Neurologic Clinics*, 19(4), 989-1004.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, E. A. ve Mocan, D. K. (2017). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin iletişim beceri düzeylerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(215), 111-127.
- Ceylan, G. (2007). *Öğretmen-öğrenci etkileşiminin sınıf atmosferine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İletişim donanımları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D., (2016). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 567-576.
- Çevik, D. B. (2011). Müzik Öğretmeni Adaylarının İletişim Becerileri. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 31(1), 1-13.
- Çevik Karatekin, K.N. (2018). *Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri ile sınıf yönetimi becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftçi, S. ve Taşkaya, S. M. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının öz yeterlik ve iletişim becerileri arasındaki ilişki. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (3), 921-928.
- Çuhadar, C., Özgür, H., Akgün, F. ve Gündüz, Ş. (2014). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve iletişim biçimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 295-311.
- Demirel Ö. (2006). *Öğretimde planlama ve değerlendirme öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Durukan, E. ve Maden, S. (2010). Türkçe öğretmenlerinin iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 59-74.
- Egan, G. (1994). *Psikolojik danışmaya giriş*. Akkoyun F. (Çev), Ankara: Form Ofset.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education* (7th ed.). New York: McGraw-Hill Higher Education.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson
- Güçlü, N. (2005). *Sınıf yönetimi* (Edit: Küçükahmet, L.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Gülbahar, B. ve Aksungur, G. (2018). Sınıf içi etkili iletişim becerileri algı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 437-462.
- Gün, E. (2018). Müzik öğretmeni adaylarının iletişim becerileri. *Electronic Turkish Studies*, 13(11), 615-622.
- Howitt, D. v Cramer, D. (1997). *A guide to computing statistics with SPSS for Windows*. Prentice Hall.
- İnceoğlu, M. (2004). *Tutum, algı, iletişim*. Ankara: Elips Kitap.
- Kaya, A. (2014). İletişime Giriş: Temel kavramlar ve süreçler. İçinde, (Ed.: A. Kaya). *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim*. (ss.1-29). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, M. T., Çiftçi, B. ve Gökdemir, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 3(1), 31-37.
- Kerlinger, F. N. ve Lee, H. B. (1999). *Foundations of Behavioral Research*. Belmont, CA: Wadsworth.

- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 143-149.
- Küpeli, E. (2019). *Ortaokul öğretmenlerinin iletişim becerileri ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Lasswell, H.D. (2007). The structure and function of communication in society. *İletişim kuram ve araştırma dergisi*, 24, 215-228.
- Nacar, F. S. ve Tümkaya, S. (2011). Sınıf öğretmenlerinin iletişim ve kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 493-511.
- Pehlivan, K. B. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 4(2), 17-23.
- Şahin Tezel, F., Kandır, A., Yaşar, M. C. ve Yazıcı, E. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerinin bazı değişkenler yönünden incelenmesi. *İİB International Refereed Academic Social Sciences Journal*, 3(5), 95-108.
- Taşdemir, İ. ve Taşdemir, H. (2020). Öğretmenlerin sınıf içi iletişim algısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(6), 110-131.
- TDK (2022). *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr>. adresinden 9 Nisan 2022 tarihinde alınmıştır.
- Tepeli, K. ve Ramazan, A. R. I. (2011). Okul öncesi eğitim öğretmeni ve öğretmen adaylarının iletişim ve sosyal becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 385-394.
- Tunçeli, H. İ. (2013). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 51-58.
- Uygun, K. ve Arıkan, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(4), 2256-2281.
- Uzman, Z. (2019). *İlkokul yöneticilerinin algılanan iletişim becerileri ile sınıf öğretmenlerinin örgütsel sessizlik düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uzun, T., Özdem, G. ve Kara, E. (2018). Öğretmenlerin iletişim becerileri ile öğrencilerin derse ilgileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 622-636.
- Verdener, R.F. (1999). *Communicate* (9th Ed). Belmont CA: Wadsworth Publishing Company
- Yılmaz, N. ve Altunbaş, S. (2012). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile sınıf yönetimi becerilerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 183-196.